

**İstanbul Teknik Üniversitesi
Bilgisayar ve Bilişim Fakültesi**

**Kullanıcı Deneyimi ve Uygulamalı
Telekomünikasyon Eğitim ve Test Merkezi**

**Araştırma Etiği Sözleşmesi
(16 Nisan 2015)**

Araştırma Etiği Sözleşmesi

1. Laboratuvarda çalışan, araştırma yapan, eğitim gören bütün araştırmacılar, stajyerler, teknik elemanlar, öğrenciler ve araştırma sonuçlarına ulaşımı bulunan ancak doğrudan araştırmaya katılmayan personel tüm faaliyetlerini Araştırma Etiği Sözleşmesi doğrultusunda yürütmekle yükümlüdür.

2. Araştırmacılar alana ilişkin standartlar, prensipler ve genel kabul gören kullanıcı araştırmaları yöntemlerinden haberdar olmalıdır;

3. Araştırmacılar uzmanlık alanlarıyla ilgili olarak güncel literatürü takip ederek kendilerini geliştirmelidirler;

4. Araştırmacılar araştırma yaptıran kurumların gereksinimlerine uygun hizmet sunmakla yükümlüdür;

5. Araştırmacılar hiçbir şekilde, araştırma yaptıran ya da yaptırmaması muhtemel kurumları kasten yanlış yönlendirip bir hizmetin uygunluğu konusunda ikna etmeye çalışmamalıdır;

6. Araştırmacılar bir çalışmadan elde ettikleri sonuçları araştırmayı yaptıran kurumun izni olmadan başkalarına aktaramaz;

7. Başka bir kişi ya da kuruluşa ait çalışmaların, yöntemlerin ve araçların kullanılması halinde fikri haklara saygı gösterilmeli ve bilginin kaynağı açıkça çalışmada yer alan taraflara deklare edilmelidir. Araştırmacılar bu tip bir kaynağı kullanmadan mutlaka kullanım hakkı konusunda gerekli araştırmaları yapıp gerekli hallerde tüm izinleri almalıdır;

8. Kullanıcıların güvenliği, rahatlığı ve mutluluğu en temel hedeftir;

9. Hiçbir çalışmada kullanıcıları kandırmaya ve yanlış yönlendirmeye yönelik çıktılar hedeflenemez;

10. Her araştırmacı önce kullanıcıya, sonra araştırmayı yaptıran kuruma ve yöneticilerine karşı sorumludur;

11. Araştırmalara katılım gönüllülük esasına dayalıdır;

12. 18 yaş altındaki bireyler velisinden izin alınmaksızın hiçbir çalışmaya katılamaz;

13. Araştırmacılar yaşlı, engelli ve erişkin olmayan bireylerin çalışmalarda yer aldığı durumlarda özel gereksinimleri göz önünde bulundurmaya ve bu gruplara özgü riskli ve sakıncalı durumları önlemek için her türlü tedbiri almakla yükümlüdür;

14. Gönüllülük müessesesini değerlendiremeyecek derecede akli dengesi bozuk bireyler hiçbir çalışmaya katılamaz;

15. Araştırmalarda katılımcılara ücret teklif edilemez, ancak katılımdan doğan iş gücü kaybı maddi olarak karşılanabilir;
16. Araştırmalar, katılımcıların rızası olsa bile, rahatsızlık verecek şekilde fiziksel ve psikolojik baskı unsurları içeremez;
17. Araştırmalarda çok gerekli olsa bile katılımcıların ani ve beklenmedik bir anda stimüle edilmesini gerektirecek teknikler kullanılamaz;
18. Araştırmalarda başta epilepsi olmak üzere sağlık sorunlarını tetikleyebilecek uyaranlar kullanılmamalıdır;
19. Hiçbir araştırmada katılımcıları ve diğere insanları veya canlıları tehlikeye atabilecek teknikler kullanılamaz;
20. Hiçbir araştırmada katılımcıları uygunsuz ve müşkül duruma düşürecek teknikler kullanılamaz;
21. Hiçbir araştırmada katılımcıları tehlikeye atabilecek bakımsız, arızalı, uygun şekilde onarılmamış cihazlar kullanılamaz;
22. Hiçbir araştırmada izin alınmaksızın katılımcıların özel hayatlarına ilişkin bilgiler hedeflenemez, ortaya çıkarılamaz;
23. Hiçbir araştırmada, izin alınmaksızın elde edilen, özel görüşmeler, sohbetler, görüşler veri olarak değerlendirilemez;
24. Katılımcılara ait bilgiler, ses kayıtları, video görüntüleri, fotoğraflar ve benzeri kayıtlar araştırma amacı dışında kullanılamaz, katılımcıların izni olmadan üçüncü şahıslarla paylaşamaz;
25. Araştırma amacıyla kullanılacak, katılımcılara ait bilgiler, ses kayıtları, video görüntüleri, fotoğraflar ve benzeri kayıtlar katılımcının kimliğini ortaya çıkarmayacak şekilde çeşitli işlemlere (mozaikleme, maskeleye, ses değıştirme v.b.) tabi tutulmalıdır;
26. Araştırmada yer alan kurumlar, araştırmacılar, tüm tüzel ve gerçek kişilerin kimlikleri aksine bir anlaşma bulunmadığı takdirde gizli tutulmalıdır.
27. Katılımcılara ait bilgiler, ses kayıtları, video görüntüleri, fotoğraflar ve benzeri kayıtlar araştırma yaptıran kuruma teslim edilecekse yetkililer uygun şekilde uyarılmalıdır;
28. Araştırmacılar müşteriler, meslektaşları, iş arkadaşları, yöneticileri, eğitmekle yükümlü olduğu kişiler, eğitmenler ve katılımcıların yaşı, cinsiyeti, cinsel tercihleri, ırkı, ulusal aidiyeti, kültürü, dini, engellilik halleri, mesleğı, sosyoekonomik statüsü ve kanunlarda belirtilen diğere özellikleriyle ilgili ayrımcılık yapamaz;
29. Araştırmacılar müşteriler, meslektaşları, iş arkadaşları, yöneticileri, eğitimiyle yükümlü olduğu kişiler, eğitmenleri ve katılımcılar hakkında kamu önünde küçültücü yorumlarda bulunamaz;

30. Araştırmacılar hiç bir zaman yasadışı nitelikleri olan çalışmalarda yer alamaz. Bu tip durumlarla karşılaşan araştırmacılar yöneticilerini, araştırmayı yaptıran kurumu uyarmak ve yasal mercilere başvurmakla yükümlüdür;

31. Hiçbir katılımcının dini inancı, siyasi görüşü ve ırkı hakkında bilgi talep edilemez, bu gibi özellikler hiçbir şekilde araştırma konusu yapılamaz;

32. Araştırma yöntemi açısından anlam taşımadığı takdirde kimseye yaşı, cinsiyeti, gelir durumu ve eğitim düzeyi konusunda soru sorulamaz;

33. Araştırmada yer alana tüm katılımcılar çalışmaya gönüllü katıldığını ve istediğı zaman çalışmadan ayrılabilceğini bildiğini bildiren katılımcı sözleşmesini imzalamalıdır;

34. Katılımcı sözleşmesi imzalamamış ya da belgesi kaybolmuş katılımcıların sonuçları değerlendirmeye alınmamalı, katılımcıya ait tüm veriler, görüntüler ve kayıtlar ortadan kaldırılmalıdır;

35. Araştırmada ses ve görüntü kaydı yapılıyorsa gözlem cihazlar katılımcıya gösterilmeli ve gözlem odası gezdirilmelidir;

36. Her araştırmadan önce katılımcılar çalışmanın amacı konusunda bilgilendirilmelidir;

37. Araştırmanın sonuca ulaşması amacı dışında araştırmayla ilgili hiçbir bilgi katılımcıdan saklanamaz;

38. Araştırma yöntem gereği bazı bilgilerin katılımcılardan saklanmasını gerektiriyorsa veri toplandıktan hemen sonra bu bilgiler katılımcı talebi beklenmeksizin açıklanır;

39. Araştırmalarda katılımcıların davranış, izlenim ve tutumlarını manipüle etmeye yönelik yönlendirmeler kullanılamaz. Araştırmacılar bilmeden yapılan yönlendirmeleri önceden saptayarak ortadan kaldırarak tedbirleri almakla yükümlüdür;

40. Tüm araştırmacılar çalışma boyunca araştırmayı yaptıran kurumun çıkarlarını gözetmekle yükümlüdür;

41. Tüm araştırmacılar çalışma boyunca yöntemsel kaliteyi etkilemeksizin araştırma giderlerini en düşük seviyeye indirecek önlemler geliştirmekle yükümlüdür;

42. Araştırmada kullanılan gözlem cihazları ve prototiplere zarar verebilecek hiçbir yöntem zararın araştırma açısından kaçınılmaz olduğu durumlar (örn. Çarpışma testi) dışında uygulanmamalıdır;

43. Araştırma kapsamında yer almayan, ücretlendirmeye tabi tutulmamış, ancak tespit edilmiş, gelecekte kullanıcıları, araştırma konusu sistemle yapılacak işleri tehlikeye atacaktır, çevreye zararlı olabilecek sorunlar araştırmayı yaptıran kuruma her durumda bildirilmelidir;

44. Araştırma kapsamında yer almayan, ücretlendirmeye tabi tutulmamış, ancak tespit edilmiş, gelecekte ciddi kullanılabilirlik sorunları yaratma potansiyeli taşıyan sorunlar araştırmayı yaptıran kuruma her durumda bildirilmelidir;

45. Her araştırmacı araştırmayı yaptıran kurumun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak en doğru yöntemi seçmek ve geliştirmek konusunda sorumludur;

46. Her araştırmacı sorumluluğu kapsamına giren konularda kendini geliştirmek, güncel gelişmeleri takip etmekle yükümlüdür;

47. Hiçbir araştırmacı gerekli eğitime ve deneyime sahip olmadığı konularda araştırma yapmayı vaadetmemelidir;

48. Hiçbir araştırmacı gerekli eğitime ve deneyime sahip olmadığı konularda araştırmanın yöntemsel kalitesini etkileyebilecek kararlara dâhil olmamalıdır;

49. Hiçbir araştırmacı gerekli eğitime ve deneyime sahip olmadığı konularda tasarım önerileri geliştiremez.

50. Madde 48 ve 49 kapsamında, gerekli yeterliğe sahip olmayan araştırmacılar ancak bu yeterliğe sahip bir araştırmacının denetimi altında, eğitimlerinin bir parçası olarak araştırmalarda yer alabilirler;

51. Araştırmacılar, araştırmayı yaptıran kuruma taahhüt edilmiş olsa bile, beceri, teknik kapasite yetersizliği gibi konular yüzünden ulaşamayacaklarını hissettikleri araştırma amaçları konusunda yöneticilerini uymalı, varsa yöneticilik görevi olan araştırmacılar da yetersiz kalınan noktaları araştırmayı yaptıran kuruma bildirmelidir.

52. Raporlama aşamasında ulaşılan amaçlar kadar çalışmanın yetersiz kaldığı durumlardan da açıkça bahsedilmelidir;

53. Araştırma sonuçları olumlu ya da olumsuz bulguları gizleyecek şekilde dökümanente edilmemeli incelenen sistem hakkında ön yargısız bir yaklaşım sergilenmelidir;

54. Araştırmacılar yargılarını etkileyebilecek, gizli veya açık, başkaları tarafından yöneltilmiş ya da kaynağı belli olmayan bir baskı hissettikleri takdirde yöneticilerini ve araştırmayı yaptıran kurumu uymalıdır;

55. Hiçbir durumda verilere dayanmayan yargılar verilere dayanıyormuş gibi gösterilemez;

56. Yargılar mümkün olduğu kadar nesnel, tutarlı ve kabul görmüş prensiplere dayandırılmalıdır;

57. Kişisel deneyime ve görüşe dayanan yargılara yer verildiğinde bu durum mutlaka açık olarak belirtilmelidir;

58. Çeşitli nedenlerden ötürü Araştırma Etiği Sözleşmesi değişikliğe uğradığında faaliyet gösteren tüm araştırmacılar faaliyetlerini sürdürebilmek için sözleşmeyi tekrar okuyup tüm maddelere uyacaklarını taahhüt etmelidirler;

59. Araştırma Etiği Sözleşmesi gelişen araştırma teknikleri, kapsama alınan yeni konular ve araştırma etiği konusunda görülebilecek evrensel gelişmeler paralelinde gözden geçirilmeli ve laboratuvarımızın etik yaklaşımını uygulanabilir kılacak şekilde güncellenmelidir.

Sözleşmenin maddelerinin oluşturulmasında UPA tarafından 2005 yılında deklare edilen “UPA Code of Professional Conduct” belgesinden ve 8 Aralık 2008 tarihli UTRLAB Araştırma Etiği Sözleşmesi’nden yararlanılmıştır.

“59 maddeden oluşan, 15 Nisan 2015 tarihli Araştırma Etiği Sözleşmesi’ni okuduğumu ve tüm maddeleri anladığımı belirtiyor, yürüteceğim tüm faaliyetlerde bu kurallara uyacağıma söz veriyorum.”